

A Fővárosi Ítéltábla a Dr. Marczingós László (8272 Tagyon, Muskátli u. 3.) ügyvéd által képviselt GENETIC IMMUNITY Kutatási, Fejlesztési és Szolgáltató Kft. (1045 Budapest, Berliini út 45-49. 7. ép. II. em.) felperesnek a Dr. Zempléni Kinga (1021 Budapest, Labanc u. 15/B I/3) ügyvéd által képviselt Nemzeti Innovációs Hivatal (1117 Budapest, Neumann János u. 1/c) I. rendű, a Dr. Firlé Dóra alkalmazott (1055 Budapest, Honvéd u. 13-15.) által képviselt Nemzetgazdasági Minisztérium (1051 Budapest, József nádor tér 2-4.) II. rendű, a Dr. Pillér Ágnes jogtanácsos által képviselt Nemzeti Fejlesztési Minisztérium (1011 Budapest, Fő u. 44-50.) III. rendű, a Dr. Lékó László (1013 Budapest, Krisztina krt. 99.) ügyvéd által képviselt Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (1077 Budapest, Wesselényi u. 20-22.) IV. rendű, a Lisziewicz Andrea ügyvezető által képviselt L & MARK Informatika Számítástechnikai és Mérnöki Kft. (1024 Budapest, Margit krt. 43-45. IV/5.) V. rendű és a Dr. Gárdián Attila (6721 Szeged, Juhász Gy. u. 14. 1/3) ügyvéd által képviselt Szegedi Tudományegyetem (6722 Szeged, Dugonics tér 13.) VI. rendű alperes ellen támogatási szerződés létrehozása iránt indult perében a Fővárosi Törvényszék 2012. május 8. napján kelt 4.P.21.585/2011/43. számú ítéletével szemben a felperes által 44. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán meghozta az alábbi

í t é l e t e t :

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az I-II-III-IV. és VI. rendű alpereseknek személyenként 3.500.000 (hárommillió-ötszázezer) – 3.500.000 (hárommillió-ötszázezer) forint másodfokú perköltséget.

Az ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek.

I n d o k o l á s

A felperes az elsőfokú eljárásban fenntartott keresetében elsődlegesen a IV. rendű alperessel szemben - a Ptk. 198. §-ára és 206. §-ra utalással - támogatási szerződés létrehozását kérte akként, hogy a korábbi pályázatukban foglaltakkal szemben a projekt megvalósításában csak ő és az V. rendű alperes vesz részt, az eredetileg a VI. rendű alperes által vállalt feladatokat is maga látja el. A támogatási szerződés részletes feltételeit a közreműködő szervezetként eljáró Magyar Gazdaságfejlesztési Központ Zrt. (továbbiakban: MAG Zrt.) által 2011 őszén előkészített tervezet szerint kérte megállapítani, az időmúlás miatt a projekt megvalósítási időszakának szükség szerinti pontosítása mellett. Az V. rendű és a VI. rendű alpereseket a fentiek tűrésére kérte kötelezni.

Az elsődleges kereseti kérelem elutasítása esetére másodlagosan azt kérte, hogy a bíróság egyetemlegesen kötelezze az I-III. rendű alpereseket 4.800.000.000 forint tőke és ennek 2008. november 10-től a kifizetés napjáig járó, a Ptk. 301/A. §-ának (2) bekezdésében meghatározott mértékű késedelmi kamata megfizetésére kártérítés jogcímén.

Tényként adta elő, hogy az – akkor még Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal elnevezésű – I. rendű alperes 2008. augusztus 5. napján közzétett pályázati felhívására az V. és a VI. rendű alperesekkel konzorciumban "Poratka allergia elleni nanomedicina: kutatástól a klinikai termékig" címmel pályázatot nyújtottak be. Az I. rendű alperes a pályázatot támogató döntést hozott, amelyről a MAG Zrt. e-mail útján értesítette. Egyidejűleg megküldte a részére a szerződéskötési útmutatót, valamint a szerződéstervezetet és annak mellékleteit. 2008. november 28-án a szerződést aláírva átadta az I. rendű alperes megbízottjának. Az I. rendű alperes 2009. február 13. napján kelt levelében tájékoztatta, hogy nyertes pályázata ellenére a támogatási szerződés megkötésére az emberen végzett orvostudományi kutatásokról szóló 23/2002. (V.9.) EüM rendelet (továbbiakban: Kutatási rendelet) által előírt hatósági engedély beszerzését követően kerülhetett volna sor. Mivel a szükséges hatósági engedélyt a pályázók a rendelkezésére álló 60 nap alatt nem nyújtották be, a támogatási döntés automatikusan érvényét veszítette. Varga István nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter 2010. május 20. napján meghozott döntésével a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (továbbiakban: NKTH vagy I. rendű alperes) elnökének 2008. november 10-én kelt, a projektjavaslat támogatására vonatkozó döntését megsemmisítette, egyben az I. rendű alperest a perbeli projekt tekintetében új bírálati és döntéshozatali eljárás lefolytatására utasította. A MAG Zrt. 2011. augusztus 31-én újabb e-mail üzenetében tájékoztatta a perbeli pályázatra utalással a szerződés megkötésének részletes feltételeiről, továbbá szerződéstervezetet is közölt vele, a megállapodás azonban nem jött létre.

A felperes elsődleges álláspontja szerint Varga István nemzeti fejlesztési és gazdasági minisztert nem illette meg a támogatási döntés megsemmisítésének a joga, ezért a IV. rendű alperest - mint a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap (továbbiakban: Alap) kezelése tekintetében az I. rendű alperes feladatkörét átvevő állami szervezetet - szerződéskötési kötelezettség terheli. Előadta, hogy a szerződés jogszerű feltételeit teljesítette, így a támogatási döntés nem veszítette érvényét. A perbeli Alap kezelésére vonatkozó állami feladatot jelenleg ellátó IV. rendű alperest ajánlati kötöttség terheli, különös tekintettel arra, hogy a szerződés megkötése nem sért nemzetgazdasági érdeket, sőt az éppen az Alapról szóló jogszabályok célját valósítaná meg. Nem vitatta, hogy a minisztereknek irányítási jogkörükben van döntés megsemmisítési jogosítványuk, azonban álláspontja szerint a 2010. május 20-i döntés és annak fenntartása jogellenes, mert a szerződéskötéstől való elállás nem minősül az irányítási joggal felruházott miniszter belső szervezetirányítási aktusának.

Kifejtette, hogy a VI. rendű alperes már nem kíván részt venni a projektben, ez azonban nem akadályozza annak, hogy a bíróság a támogatási szerződést létrehozza. Egyrészt az Alap az innovatív és fejlesztésre épülő pályázatokat, s nem az abban részt vevő konzorciumi tagokat támogatja, így a VI. rendű alperes által eredetileg vállalt munkarészek elvégzésének átvállalásával a támogatás célja megvalósul. Másrészt a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap kezeléséről és felhasználásáról szóló 133/2004.(IV.29.) Korm. rendelet (továbbiakban: Alap rendelet) ugyan tartalmazza, hogy konzorciumi tag kilépése esetén a támogatást vissza kell utalni, de ezt rendelkezést az I. rendű alperes csak akkor alkalmazta, ha a kilépés miatt a projekt céljának megvalósítása lehetetlenné vált és a helyettesítés nem volt megoldható.

A másodlagos kereset tekintetében az I. rendű alperessel szemben a kárigényét elsődlegesen a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdésére alapította, de a Ptk. 4. §-nak megsértése mellett a Ptk. 6. §-a szerinti biztatási kárra is hivatkozott.

Álláspontja szerint az I. rendű alperes jogellenesen járt el, amikor a támogatási szerződés megkötéséhez jogellenes feltételt támasztott azzal, hogy az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet (továbbiakban: Áhvhr.) 81. §-ának (6) bekezdésében foglaltak ellenére szakmai-etikai bíráló és kutatási engedély létét kívánta meg. Előadta, hogy mind az Egészségügyi Tudományos Tanács Tudományos és Kutatásetikai Bizottsága (továbbiakban: ETT TUKEB), mind a Klinikai és Farmakológiai Bizottsága (továbbiakban: ETT KFEB) szakmai-etikai állásfoglalása emberen végzett (klinikai) kutatáshoz kapcsolódik. A pályamű szerinti kutatás viszont két évig preklinikai szakaszban folyik, így előzetesen klinikai szakaszra vonatkozó hatósági engedély megkövetelése (miután az erre irányuló kérelemhez csatolni kell a preklinikai szakasz eredményeit) jogilag és ténybelileg is képtelenség.

Az I. rendű alperes jogellenessége körében hivatkozott még arra, hogy a szerződéskötésre nyitva álló 60 nap eltelte után a fenti jogellenes feltétel teljesítésének hiányára alapítva elállási jogát gyakorolta. Harmadrészt az I. rendű alperesnek az Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézettel (továbbiakban: ESKI) 2008. október 9. napján kötött, a benyújtott pályázatok szakmai-etikai bírálatának elkészítésére vonatkozó szerződése jogellenes volt. Az ESKI ugyanis alapító okirata szerint nem jogosult pályázatok szakmai-etikai bírálatára, így erre magánjogi szerződést sem köthet.

A II. rendű alperes mint a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium jogutódja tekintetében állította, hogy a jogelődöt vezető miniszter jogellenesen avatkozott bele a támogatási szerződéses pályázatba, illetve a támogatásáról szóló döntést megsemmisítő határozata jogellenes volt.

A III. rendű alperes vonatkozásában a kárigény alapjául szolgáló jogellenes magatartást abban jelölte meg, hogy fenntartotta a pályázati döntés megsemmisítésére vonatkozó álláspontot. Hivatkozott továbbá arra, hogy a III. rendű alperes belső utasítást adott a IV. rendű alperesnek abban a kérdésben, hogy a perbeli pályázattal kapcsolatban hogyan járjon el, illetve megtiltotta a perbeli pályázat alapján a vele való szerződéskötést.

A kár összegszerűsége tekintetében előadta, hogy a poratka elleni nanomedicina egérkísérletekben elért eredménye alapján a poratka elleni immunvakcina a támogatási szerződés megkötése esetén a preklinikai fázisból bizonyosan eljutott volna a klinikai fázis első részének végére, amely a támogatási szerződés célja lett volna. Miután a pályázatban leírt hasznosítási terv egy biotechnológiai-gyógyszeripari termék kifejlesztésére és világcipacra juttatására irányult, a kár összegének meghatározásánál ezt figyelembe kell venni. Az allergiagyógyszerek piacát tekintve és a porallergiás betegek számarányából kiindulva a kutatással elérhető nyereség várható összege az 1,5-2 milliárd forintot is meghaladná.

Az elsődleges kereseti kérelem körében a IV. rendű alperes nem vitatta, hogy 2011. január 8-tól az I. rendű alperes helyett már ő gondoskodik az Alap kezelésével kapcsolatos

feladatok ellátásáról. Előadta azonban, hogy miután az I. rendű alperes elnöke 2009. február 3-án megszüntnek nyilvánította az ajánlati kötöttséget a felperesnek felróható okból, illetve utóbb a pályázatot támogató döntés is megsemmisítésre került, nem áll fenn a Ptk. által megkívánt szerződéskötési kötelezettség. Kifejtette, hogy a pályázat elbírálására vonatkozó megismételt eljárás lefolytatására és új döntés meghozatalára irányuló határozatnak az időközben bekövetkezett változások miatt sem ő, sem korábban az I. rendű alperes nem tudott eleget tenni.

Az V. rendű alperes az elsődleges kereset teljesítését, a szerződés létrehozását nem ellenezte. Kijelentette, hogy pozitív tartalmú bírósági döntés esetén konzorciumi tagként a szerződés teljesítésében változatlanul részt kíván venni.

A VI. rendű alperes a kereset elutasítását kérte. Álláspontja szerint a szerződés létrehozása iránti kérelemnek - támogatási döntés hiányában - nincs jogalapja. Arra az esetre, ha a bíróság a szerződés létrehozásának nem látná akadályát, bejelentette, hogy az időmúlás, illetve az azóta vállalt egyéb kötelezettségei miatt ma már nem áll módjában a pályázatban foglalt feladatok reá eső részét teljesíteni.

Az I-III. rendű alperesek a másodlagos kereset elutasítását kérték.

Az I. rendű alperes előadta, hogy jogszabályi kötelezettségének tett eleget, amikor megkívánta a szerződéskötéshez a kutatási engedély beszerzését és ezen feltételt már a pályázati útmutató tartalmazta. Ugyancsak jogszerű volt 2010-ben a támogatási döntés megsemmisítése, miután megállapításra került, hogy a pályázat elbírálása során megsértésre kerültek az eljárásra vonatkozó szabályok. Vitatta továbbá a kár bekövetkezését, illetve annak összegszerűségét. Ebben a körben utalt arra, hogy a felperes a projekt megvalósítását nem kezdte meg, így a támogatás kifizetésének elmaradásából kára nem keletkezett, elmaradt hasznát pedig konkrét piaci adatok alapján lehetne esetleg feltárni.

A II. rendű alperes kifejtette, hogy 2010. május 20-án a miniszter jogszerűen semmisítette meg a támogatási döntést, hiszen a 2006. évi LVII. törvény 2. § (1) bekezdésének e) pontja alapján az államigazgatási szerv irányítása körében a döntés megsemmisítésének és szükség szerint az új eljárás lefolytatására való utasításnak a joga megillette. Ugyanígy rendelkezik az NKTH szervezeti és működési szabályzatáról szóló 19/2009. (XII.4.) NFGM utasítás mellékletének 1.e) pontja is. Utalt arra, hogy az Alap feletti rendelkezési jog az 1188/2010. (IX.10.) Korm. határozat 1.1. pontja alapján legkésőbb 2010. szeptember 30-ig átkerült a III. rendű alperesi miniszterhez. A kár számítása vonatkozásában arra hivatkozott, hogy az csupán feltételezések sorozata és a felperes úgy igényli a teljes támogatási összeget, hogy erre a konzorcium három tagja együtt lett volna jogosult.

A III. rendű alperes előadta, hogy 2011. január 1-től az Alap fölötti rendelkezési jogot már a nemzeti fejlesztési miniszter gyakorolja. A miniszter rendelkezési joga ugyanakkor költségvetési-államháztartási jellegű feladatok ellátásában nyilvánul meg, az Alap tekintetében kötelezettségvállalónak a IV. rendű alperes elnöke vagy az általa kijelölt személy minősül. A kereset tartalma szerint a kár 2008 novemberében bekövetkezett, azonban ebben az időpontban a III. rendű alperesi minisztérium még nem is létezett, tehát kárt sem okozhatott. Egyebekben vitatta, hogy a kárfelelősségének megállapításához

szükséges feltételek bármelyike fennállna. Álláspontja szerint - erre irányuló kifejezett döntés hiányában - nem helytálló a felperesnek azon állítása sem, hogy a nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter támogatási döntés megsemmisítésére vonatkozó határozatát fenntartotta volna. A miniszter pedig az irányítása alatt álló IV. rendű alperest jogszerűen utasíthatta a perbeli pályázati iratok korábbi alapkezelőtől való átvételére és az ügy kivizsgálására.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a kereset elutasította. Kötelezte a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az I-IV. rendű, valamint VI. rendű alperesnek személyenként 7.000.000 forint perköltséget, továbbá az államnak külön felhívásra 900.000 forint feljegyzett kereseti illetéket.

Tényként állapította meg, hogy az I. rendű alperes 2008. augusztus 5. napján pályázati felhívást tett közzé a gazdaság versenyképességének növelését és a fejlődés fenntarthatóságát elősegítő technológiák területén végzett középtávú, felhasználás orientált stratégiai kutatás- fejlesztés elősegítése céljából. A pályázatokra a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap terhére a 2008-ban meghirdetett másik pályázattal együtt összesen 30 milliárd forintot biztosított. A pályázati útmutató rögzítette, hogy a projektjavaslatok támogatásáról az NKTH elnöke dönt és minden projektvezető 10 munkanapon belül értesítést kap a döntés eredményéről, amelyhez szerződéskötési ajánlat is társul. A szerződéskötési ajánlat az értesítés kézhezvételét követő legfeljebb 60 napig érvényes. Ha ezen határidőig a szerződés megkötésére a kedvezményezettnek felróható okból nem kerül sor, a támogatási döntés automatikusan érvényét veszti. A közzétett pályázati felhívás egyebek mellett tartalmazta azt is, hogy az élettudományi területet érintő projektjavaslatok elkészítésénél a Kutatási rendelet, valamint az emberi felhasználásra kerülő vizsgálati készítmények klinikai vizsgálatáról és a helyes klinikai gyakorlat alkalmazásáról szóló 35/2005. (VIII.26.) EüM rendelet (továbbiakban: Klinikai rendelet) rendelkezéseit kéri betartani. Nyertes pályázat esetén támogatási szerződés addig nem köthető, amíg a konzorcium a projekt végrehajtásához szükséges engedélyeket be nem szerezte.

A felperes, valamint az V. és a VI. rendű alperesek konzorciumban, a felperes konzorciumvezetése mellett Poratka allergia elleni nanomedicina: kutatástól a klinikai termékig címmel nyújtottak be pályázatot.

Az I. rendű alperes 2008. szeptember 15-én kelt levelében felkérte az ETT TUKEB-et, hogy a Nemzeti Technológiai Program őszi fordulója során beérkezett 28 pályázat szakmai-etikai vizsgálatát 2008. november 1. napjáig végezze el. A munka elvégzésére csak 2008. október 9. napján kötött szerződést az ETT - ESKI Pályázati Irodával. A szerződés szerint a pályázatok vonatkozásában a szakmai-etikai bírálat elkészítését és átadását rendelte meg a Kutatási rendelet által a pályázókra kötelezően előírt orvosetikai vizsgálat elvégzése körében. Az ETT TUKEB megtárgyalta a felperesi pályaművet is és a 2008. november 4-i ülésén úgy határozott, hogy az nem tartalmaz elegendő meggyőző bizonyítékot ahhoz, hogy szakmai-etikai szempontból egyértelműen támogassa.

Az I. rendű alperes elnöke, Dr. Csopaki Gyula 2008. november 10-én a pályázatot támogató döntést hozott, mely szerint a perbeli projektnek összesen megítélt 799.645.000 forint vissza nem térítendő támogatásból a felperest 480.000.000 forint, az V. rendű alperest

239.645.000 forint, míg a VI. rendű alperest 80.000.000 forint illeti meg. A döntést „egyetértek” szöveggel Dr. Molnár Károly, a Kutatásfejlesztésért Felelős Tárca Nélküli Miniszter is aláírta. A támogatói döntésről a felperest a MAG Zrt. e-mail útján értesítette, megküldte a részére a szerződéskötési útmutatót, valamint a szerződéstervezetet és annak mellékleteit. Egyben felhívta, hogy jelezze, mikor tudja a szerződést benyújtani. A felperes 2008. november 28-án a szerződést általa aláírtan átadta az I. rendű alperes megbízottjának. A MAG Zrt. 2008. december 1. napján e-mailt küldött a felperesnek arról hogy az így előkészített támogatási szerződést formai szempontból rendben találta.

Az I. rendű alperes 2009. február 13. napján kelt levelében tájékoztatta a felperest, hogy nyertes pályázata ellenére a támogatási szerződés megkötésére a Kutatási rendelet által előírt hatósági engedély beszerzését követően kerülhetett volna sor. Mivel a szükséges hatósági engedélyt a pályázók a rendelkezésükre álló 60 nap alatt nem nyújtották be, a támogatási döntés automatikusan érvényét veszítette.

A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Ellenőrzési Főosztálya a felperes 2010. január 19-i felügyeleti intézkedés iránti kérelme alapján 2010. április 7-én meghozott döntésével soron kívüli szabályszerűségi ellenőrzést rendelt el az I. rendű alperesnél, amelynek célja a perbeli pályázattal kapcsolatos eljárás szabályszerűségének vizsgálata volt. Ennek során megállapításra került, hogy a Bíráló Bizottság több eljárási szabályt megsértett, továbbá az Irányító Testület a döntési javaslat előterjesztésekor nem megfelelően járt el. Az NKTH elnökének rendelkezésére állt az ETT TUKEB projektről kialakított véleménye, így annak ismeretében a döntéshozatal sem volt kellően körültekintő. Varga István, a nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter 2010. május 20. napján - a 134/2008. (V.14.) Korm. rendelet 4. §-ának (6) bekezdése szerinti irányítási jogkörében eljárva és a 2006. évi LVII. törvény 2. § (1) bekezdésének e) pontja alapján - az NKTH elnökének 2008. november 10-én kelt, a projektjavaslat támogatására vonatkozó döntését megsemmisítette, egyben az I. rendű alperest a perbeli projekt tekintetében új bírálati és döntéshozatali eljárás lefolytatására utasította.

A perbeli pályázattal kapcsolatos támogató döntésre utalással a MAG Zrt. 2011. július 29-én emailt küldött a felperesnek, mely szerint a 2011. évi forrásai terhére új kötelezettség nem vállalható, a támogatói szerződés csak akkor kerülhet jóváhagyásra, ha a projekt első elszámolási határideje 2011. november 15. utáni, vagy a projektkezdésre 2012. január 15-ét követően kerül sor. 2011. augusztus 31-én újabb e-mail üzenetében tájékoztatta a felperest a perbeli pályázatra utalással a szerződés megkötésének részletes feltételeiről, továbbá szerződéstervezetet is közölt vele.

Az elsőfokú bíróság a kereset érdemi vizsgálatát megelőzően rögzítette a pályázati kiírás óta eltelt időre, a jogszabályváltozásokra tekintettel a kialakult helyzetet az alperesi állami szervek és feladatkörük vonatkozásában. Megállapította, hogy a Kutatási és Technológiai Innovációs Alapot, mint a kutatás-fejlesztés és a technológiai innováció állami támogatását biztosító és kizárólag ezt a célt szolgáló, az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (Áht.) szerinti elkülönített állami pénzalapot 2004. január 1. napjával a 2003. évi XC. törvény hozta létre. Az Alap feletti rendelkezési jogot a kutatás-fejlesztésért és technológiai innovációért felelős miniszter akként gyakorolja, hogy rendelkezési jogát meghatározott körben a kutatás-fejlesztésért és innovációért felelős szerv vezetőjére

ruházza. Ez a szerv dönt az Alap pénzeszközeinek felhasználásáról.

A 2010. december 31-ig hatályban volt, a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatalról szóló 277/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet kimondta, hogy az NKTH miniszteri irányítás alatt működő központi hivatal, amelyet a Kormány a kutatás-fejlesztésért és technológiai innovációért felelős szervként jelöl ki.

2008. május 1. napjától a kutatás-fejlesztésért tárca nélküli miniszter felelős, aki a feladat- és hatáskörét a gazdasági és közlekedési minisztertől vette át. Az új kormány 2009. április 16-i megalakulásával a nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter kapta ezt a feladatot, aki az NKTH irányítója is lett.

A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium neve 2010. május 29-től Nemzetgazdasági Minisztériumra változott a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2010. évi XLVII. törvény értelmében. Ugyancsak ezen törvény alapján a III. rendű alperes Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium elnevezése Nemzeti Fejlesztési Minisztériumra változott.

Az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 2010. december 3-ig akként rendelkezett, hogy a nemzetgazdasági miniszter a Kormány kutatás-fejlesztésért és technológiai innovációért felelős tagja. Ezt követően a Kormány fejlesztési célelőirányzatok kezeléséért, szabályozásáért és ellenőrzéséért felelős tagja a nemzeti fejlesztési miniszter, aki ellátja a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség IV. rendű alperes döntéseivel összefüggésben a panaszeljáráshoz kapcsolódó feladatokat, rendelkezik a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap felett és irányítja a IV. rendű alperest.

A NKTH neve a 2011. január 1. napján hatályba lépett 303/2010. (XII.23.) Korm. rendelet alapján Nemzeti Innovációs Hivatalra változott. A 12. § (2) bekezdése azonban akként rendelkezik, hogy a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap terhére e rendelet hatálybalépését megelőzően kötött támogatási szerződések tekintetében az NKTH jogutódja a fejlesztéspolitikáért felelős miniszter által a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap működtetésére kijelölt szerv, amely a 14/2011. (III. 4.) NFM utasítás 2. § (1) bekezdése alapján a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség IV. rendű alperes.

Mindezek után az elsőfokú bíróság megállapította, hogy amennyiben a támogatási szerződés létrehozására irányuló kereset alapos, akkor a támogatói oldalon a kötelezettségek a Kutatási és Technológiai Innovációs Alapot kezelő szervként a IV. rendű alperest terhelik. Ezt követően a Ptk. 206. §-a szerint vizsgálta, hogy a perbeli pályázat alapján a felek között szerződéskötési kötelezettség keletkezett-e és az jelenleg fennáll-e.

Abból indult ki, hogy a pályázat kiírásakor és elbírálásakor egyaránt az Áhvhr. VIII. fejezete tartalmazta a támogatási célt szolgáló előirányzatok, illetve az elkülönített állami pénzalapok pénzeszközei felhasználásának speciális szabályait. A 81. §-ának (3) bekezdésében akként rendelkezett, hogy a szükséges jogerős hatósági engedélyek hiányában támogatási szerződés nem köthető, állami pénzeszközökből támogatás nem folyósítható, kivéve, ha jogszabály eltérően rendelkezik. A 85. § (9)-(10) bekezdése ugyanakkor

kimondta, hogy a támogatásról szóló döntés e rendelet alkalmazásában kötelezettségvállalásnak minősül. A döntésről a pályázókat a döntéstől számított 15 munkanapon belül írásban kell értesíteni. A nyertes támogatás igénylők és pályázók számára egyidejűleg a szerződés megkötésére megfelelő határidőt kell megállapítani, amely határidőig a támogatási döntésre az ajánlati kötöttség szabályait kell alkalmazni. A 87. § (3) bekezdése alapján amennyiben a kedvezményezett mulasztásából - a szerződéskötésre a 85. § (10) bekezdésében meghatározott határidőtől számított 30 napon belül - nem jön létre a támogatási szerződés, a támogatási döntés érvényét veszti.

Az Áhvr.-ben a támogatási szerződésekkel kapcsolatos általános előírások mellett a támogatási döntéssel és szerződéssel kapcsolatos speciális szabályokat (2009. augusztus 6-ig) az Alap rendelet tartalmazta. Ennek értelmében a pályamű támogatásáról az NKTH elnöke dönt. A döntést követően az NKTH tíz munkanapon belül írásos értesítést küld a pályázónak, illetve támogatást igénylőnek a döntés eredményéről, amelyhez csatolja a szerződéskötési ajánlatát. A támogatásról szóló döntés alapján az NKTH támogatási szerződést köt. A szerződés megkötésére a kedvezményezett számára az értesítés kézhezvételétől számított legfeljebb 60 napos határidőt kell megállapítani, amely határidőig a döntésre az ajánlati kötöttség szabályait kell alkalmazni. Ha a szerződés megkötésére a határidő leteltéig a kedvezményezettnek felróható okból nem kerül sor, a támogatási döntés automatikusan érvényét veszti {15. § (1), (3), 17. § (1)-(2) bek.}.

Az elsőfokú bíróság mindezen jogszabályi rendelkezések együttes vizsgálatát, értelmezését követően arra a meggyőződésre jutott, hogy amennyiben a perbeli projekt szerinti kutatási tevékenységhez az alperesek álláspontjával összhangban ún. kutatási engedély szükséges, s ezt a felperes az Alap-rendelet 17. § (2) bekezdésében írt 60 nap alatt neki felróható okból nem szerezte be, legkésőbb az Áhvr. 87. § (3) bekezdésében írt további 30 nap leteltét követően a támogatási döntés érvényét veszítette. Vizsgálta ezért, hogy a támogatási szerződést jogszerűen kötötték-e a kutatási engedély beszerzéséhez.

Rámutatott, hogy a Kutatási rendeletet az 1. §-a szerint minden emberen végzett orvostudományi kutatásra kell alkalmazni. Vizsgálati készítmény klinikai vizsgálata esetén külön jogszabály rendelkezései az irányadóak. Kutatást csak engedély alapján, az abban foglalt feltételek szerint lehet végezni. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Etv.) 157. §-a határozza meg az emberen végzett orvostudományi kutatás célját. A 158. § (1)-(2) bekezdése pedig kimondja, hogy a kutatás - gyógyszerek klinikai vizsgálata tekintetében a külön törvényben foglalt eltérésekkel - az e törvényben meghatározott keretek között végezhető. A kutatás szakmai feltételeit és részletes szabályait a miniszter - az ETT véleményének figyelembevételével - rendeletben állapítja meg. Az Etv. és a Kutatási rendelet idézett rendelkezései az elsőfokú bíróság álláspontja szerint egyértelműen megfogalmazzák, hogy orvostudományi tárgyú kutatás csak kutatási engedély birtokában végezhető és erre csak az Etv.-ben definiált egészségügyi szolgáltató jogosult.

A Kutatási rendelettel szemben a Klinikai rendelet előírásait - a hatályára vonatkozó 1. §-a és 2. § (1) bekezdés a) pontja szerint - az emberi felhasználásra kerülő vizsgálati készítményekkel folytatott orvostudományi kutatás (Eütv. 157. §, a továbbiakban: klinikai vizsgálat) esetében kell alkalmazni. A rendelet alkalmazásában pedig klinikai vizsgálat a meghatározott célú emberen végzett orvostudományi kutatásnak minősülő, egy vagy több

vizsgálati helyen végzett vizsgálat. Ezen rendeletben szabályozott engedélyezési eljárás lefolytatása és az ETT KFEB szakmai-etikai véleményének beszerzése tehát az orvostudományi kutatások egy része esetében szükséges akkor, ha már a kutatás a klinikai szakaszba jutott.

Mindezek alapján az elsőfokú bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy a pályázati projekt megvalósításához kapcsolódó engedélyek körében részben helytelen a felperes álláspontja. A már hivatkozott jogszabályok az orvostudományi kutatásnak minősülő preklinikai kutatások megkezdéséhez is megkívánják az ún. kutatási engedély létét, majd a klinikai kutatásokhoz, vizsgálatokhoz további, a Klinikai rendelet szerinti engedély is szükséges. A perbeli pályázat pozitív elbírálását követően ezért az Áhvhr. 81. §-ának (3) bekezdésére figyelemmel az I. rendű alperes jogszerűen szabta a szerződéskötés feltételeként a kutatási engedély beszerzését, amelynek kiadására a Kutatási rendelet 7. § (1) bekezdésének b) pontja alapján a felperesi egészségügyi szolgáltató esetében a területileg illetékes fővárosi, megyei fekvőbeteg-gyógyintézet vezetője rendelkezett volna hatáskörrel. Az erre vonatkozó kérelmet a Kutatási rendelet 7. §-ának (3) bekezdése alapján a felperesnek kellett volna előterjesztenie, s az engedély a 7. § (4) bekezdése szerint akkor lett volna kiadható, ha a kutatási tervet az etikai bizottság szakmai és etikai szempontokból megfelelőnek találja. A szakmai-etikai vélemény kiadását, az etikai bizottsági feladatot ebben az esetben ellátó ETT TUKEB-nél ugyancsak a felperesnek kellett volna kezdeményeznie a Kutatási rendelet 9. §-ának (1) bekezdése értelmében.

A felperes a konzorcium pályaművére vonatkozó pozitív elbírálásról a rendelkezésre álló adatok szerint 2008. november 14. előtt értesült, így a szerződéskötésre nyitva álló 60 napos határidő 2009. január 13. napjával lejárt. Miután maga sem állította, hogy ezen határidőben a kutatási engedély beszerzése érdekében bármilyen intézkedést tett volna, a szerződéskötés neki felróható okból hiúsult meg. Az I. rendű alperes ajánlati kötöttsége további 30 nap elteltével, 2009. február 12-én megszűnt, így sem neki, sem a IV. rendű alperesnek nem áll fenn szerződéskötési kötelezettsége a Ptk. 206. §-a alapján, ezért az elsőfokú bíróság az elsődleges keresetet elutasította.

A másodlagos kereset körében a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése alapján rámutatott, hogy a polgári jogi kártérítési felelősség négy konjunktív feltétele a jogellenesség, a felróhatóság, a kár bekövetkezése, valamint az okozati összefüggés a kár és a felróható tevékenység (mulasztás) között. Bármelyik feltétel hiányában a keresetet jogalap hiányában el kell utasítani.

Az I. rendű alperes jogellenesként megjelölt magatartásait részben már értékelte az elsődleges kereset körében. A harmadlagosként megjelölt, az ESKI-vel való szerződéskötés tekintetében pedig kifejtette, hogy a megállapodás nem áll okozati összefüggésben azzal, hogy a felperes által vezetett konzorciummal a támogatási szerződés nem került megkötésre. A hivatkozott szerződés ugyanis a pályázat elbírálásával kapcsolatban keletkezett és a felperes támogatói döntésben részesült a döntést hozó I. rendű alperesi elnök tudomására jutott szakmai-etikai vélemény ellenére.

A II-III. rendű alperesek kárfelelősség vizsgálata során rámutatott, hogy az I. rendű alperes az Alap kezelése során 2008. április 30-ig a gazdasági és közlekedési miniszter, 2008. május

1-től 2009. április 15-ig a kutatás-fejlesztésért felelős tárca nélküli miniszter, majd 2009. április 16-tól a nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter irányítása alatt állt. A kormányváltás után a feladatot a nemzetgazdasági miniszter, majd 2011. január 1-től a nemzeti fejlesztési miniszter látta el. A központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2006. évi. LVII. törvény 6. §-a szerint a miniszter e tevékenységét állami vezetői szolgálati jogviszony keretében látja el, ezen jogviszonyra - ha törvény eltérően nem rendelkezik - a közszolgálati jogviszonyban állókra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Az elsőfokú bíróság ezért a Ptk. 348. §-ának (1) bekezdése alapján a II. és a III. rendű alperesi minisztériumok kárfelelősségét érdemben vizsgálta. Rámutatott, hogy a támogatási szerződést megsemmisítő döntést 2008. május 20-án Varga István nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter hozta meg. A döntés jogellenessége esetén az ezzel okozott kárért a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, jelenlegi nevén Nemzetgazdasági Minisztérium, tehát a II. rendű alperes tartozhat felelősséggel. A minisztert azonban az akkor hatályos 2006. évi LVII. törvény 2. § (1) bekezdése értelmében a támogatási döntés megsemmisítésének a joga megillette. Az I. rendű alperesi államigazgatási szerv hatáskörét semmilyen módon nem sértette, azt nem vonta el, a döntés megváltoztatására sem került sor, mert „helyette” más tartalmú döntést nem hozott. Ettől függetlenül megjegyezte azt is, hogy a szerződéskötési kötelezettség 2009. februári megszűnését követően a hivatkozott magatartással nem állhat okozati kapcsolatban a bekövetkezett kár. A III. rendű alperes 2011. január 1. napját követően éppen akkor járt volna el jogellenesen, ha a megszűnt ajánlati kötöttség, majd a jogszerűen meghozott miniszteri döntés ellenére nem tett volna meg mindent a szerződéskötés megakadályozására.

Az elsőfokú bíróság az együttműködés kötelezettség megsértésére, és az ún. biztatási kár szabályára tekintettel előterjesztett igény tekintetében csak arra mutatott rá, hogy a felperes a kárát egyrészt a projekt elmaradása miatt (szellemi) vagyoni értékű jogaira, másrészt a projekt során létrehozni kívánt orvostudományi eredmény hasznosítása hiányában elmaradt haszonra utalással határozta meg. A rendelkezésre álló adatokból azonban nem állapítható meg közvetlen okozati összefüggés abban a körben, hogy az orvostudományi kutatásban megnyilvánuló projekt megvalósításának elmaradása a perbeli támogatás elmaradására vezethető vissza. Azt sem bizonyította a felperes, hogy a projekttel a reményei szerinti kiemelkedő orvostudományi jelentőségű és jelentős vagyoni értéket képviselő eredmény létrehozására a bizonyosság szintjén sor került volna. Az ezzel kapcsolatos „kétségek” körében az elsőfokú bíróság utalt a pályamű bírálata során kifejtett, igen jelentős eltérést mutató szakmai álláspontokra.

A perköltség tekintetében a pervesztes felperest a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján kötelezte azzal, hogy a képviselői munkadíjat mérlegeléssel, a 32/2003.(VIII.22.)IM rendeletre és a kialakult bírói gyakorlatra is tekintettel állapította meg.

A felperes fellebbezésében elsődlegesen az elsőfokú ítélet megváltoztatását és az alperesek kereset szerinti marasztalását kérte. Arra az esetre, ha az ítéltábla álláspontja szerint csak a jogalap tisztázott, úgy közbenső ítélet meghozatalát kérte.

Kifejtette, hogy az elsőfokú ítélet a keresetet nem merítette ki, az ellentmondásokat nem oldotta fel. Olyan kérdésben nyilvánított az ügyet eldöntően véleményt, amelyet illetően különös szakértelem szükséges, illetve az alperesi ellenkérelmeken túlterjeszkedett.

Lényegében fenntartotta az elsőfokú eljárásban előadott érvelését. Hangsúlyozta. Hogy a pályázat tárgya egy vizsgálati készítmény fejlesztése volt, de nem a kifejlesztése. Tehát a pályázat keretében nyújtott állami finanszírozás és a konzorcium által biztosított önrész a vizsgálati készítmény fejlesztésének I. fázisát (preklinikai, azaz állatkísérleti szakasz, 2 év), valamint az ún. fázis II. szakaszt (emberen végzett kutatás, azaz klinikai vizsgálat) első évét fedte volna le. Ebből és legfőképpen a vonatkozó jogszabályokból következően a klinikai vizsgálatra vonatkozó szakhatósági engedély iránti kérelem csak a preklinikai szakasz lezárását követően lehetett volna esedékes, mivel az állatkísérletek eredményeit be kell mutatni az emberen végezhető vizsgálatok engedélyezéséhez. A pályázat benyújtásakor a klinikai vizsgálatához szükséges, az OGYI által - az ETT KFEB eljárása alapján - megadott engedély tehát semmilyen körülmények között nem minősülhet szükséges szakhatósági engedélynek, mivel annak megszerzése akkor még fogalmilag és ténybelileg is kizárt volt. Ehhez képest az NKTH a pályázók tudta nélkül megbízási szerződést kötött az ESKI-vel azért, hogy rajta keresztül az ETT TUKEB-et megbízza a beérkezett pályázatok szakmai-etikai véleményezésével, holott annak eljárása a jelen esetben a pályázat tárgyára tekintettel kizárt. Az Etv. 158. §-a, a gyógyszerpiacról szóló 2005. évi XCV. törvény és a Klinikai rendelet egésze arról szól, hogy vizsgálati készítmény esetében engedélyező az OGYI és a KFEB, és csak e szervek rendelkeznek hatáskörrel és illetékességgel.

Az ítéleti tényállást illetően a felperes mindenképp előtt azt kifogásolta, hogy az elsőfokú bíróság a pályázat tárgyát vagy nem tartotta vizsgálati készítménynek, vagy ennek nem tulajdonított jelentőséget, holott ez határozza meg az összes vonatkozó jogszabály tárgyi hatályát. A pályázati felhívás mind a Klinikai, mind a Kutatási rendelet szabályainak a betartását megkívánta, tehát elképzelhető, hogy a Klinikai rendelet az alkalmazandó. Rámutatott, hogy a pályázatban leírt terv a projekt tervezett megvalósításának ütemterve, ami nem azonos a klinikai vizsgálatokhoz szükséges szakhatósági engedélyekhez benyújtott kutatási tervvel, amely ekkor még nem is létezhet, hiszen a preklinikai szakasz sem zárult le. A pályázatot nyertessé nyilvánító döntés kapcsán az ítéleti tényállás valótlanságot állít, illetőleg sugall: Csopaki Gyula NKTH elnök döntéséről beszél, amelyet „egyetértek” szöveggel aláírt Molnár Károly. Valójában az NKTH elnöke azért terjesztette elő támogatási javaslatát miniszteri jóváhagyásra, mert a javaslat szövegéből is kitűnően nem állt a rendelkezésére megfelelő pénzügyi keret, így nem is dönthetett az ügyben. Varga István miniszter ezért 2010. május 20-án Csopaki Gyula nem létező döntését semmisítette meg, így határozatának nem lehet joghatása, a döntés új eljárásra utasító része pedig eleve végrehajthatatlan volt. Másfelől a MAG Zrt. által megküldött újabb ajánlatot az elsőfokú bíróság ismertette, de nem foglalt állást abban a kérdéskörben, hogy ez teremthet-e szerződéskötési kötelezettséget.

Az ítélet érdemi indoklása tekintetében a felperes elsődlegesen arra hivatkozott, hogy ténykérdésnek minősül, hogy az adott vizsgálati készítmény tekintetében engedélyező az ETT TUKEB vagy az ETT KFEB, másképp mondva a Kutatási, vagy a Klinikai rendelet alkalmazandó-e. Az elsőfokú bíróság nem indulhatott volna ki abból, hogy a poratka elleni nanomedicina nem egy vizsgálati készítmény - amire nézve a TUKEB hatásköre kizárt -, mivel ezt a kérdést egyik alperes sem vitatta. Vitatás esetén a bizonyításra köteles alperesnek szakértő kirendelését kellett volna indítványoznia. Ennek hiányában nem kérdőjelezhető meg, hogy a felperesi projekt vizsgálati készítményre vonatkozott, mert

akkor a bíróság túlterjeszkedik az alperesi ellenkérelmeken.

A másodlagos kereset körében a felperes fenntartotta azt az álláspontját, hogy az ETT TUKEB és az NKTH eljárása nem volt jogszerű. Kiemelte, hogy a keresetében nem azt állította, hogy a negatív TUKEB határozat a támogatási döntést befolyásolta, hanem azt, hogy a határozatot az NKTH és a miniszter jogellenesen a szükséges szakhatósági engedély hiányaként értékelte. Ha nincs megállapodás az ESKI és az NKTH között, akkor a fentiek be sem következhetnek és a támogatási szerződést megkötötték volna. A megállapodás és a kár között tehát fennáll az okozati összefüggés. Kifogásolta, hogy az elsőfokú bíróság nem foglalkozott a támogatási szerződés jogi minősítésével és nem válaszolta meg azt az alapvető kérdést, hogy a törvény alapján fennálló kötelezettségvállalást, szerződéskötési kötelezettséget vissza lehet-e egyoldalúan vonni.

Nem vitatta, hogy a kárösszegezés vonatkozásában valójában nem volt tárgyalás. Rámutatott, hogy először elmaradt hasznot kért, limitálva azt az eredeti támogatási összegben, de soha nem nevezte meg kárának magát a támogatási összeget. Az alperesi ellenkérelmek ismeretében könyvelővel értékeltette a fázis I. szakaszban lévő poratka-projektjének jelenlegi és a támogatási szerződés végére tervezett állapotának értékét. Az eredmény megmutatta, hogy a projektje mennyivel többet ért volna, ha a támogatási szerződés létrejön. Erre figyelemmel a kárát kifejezetten vagyoni befolyással értékesítésnek határozta meg. Állította, hogy a projekt értéke a pozitív támogatási döntés pillanatában 7,1 milliárd forint volt. Az érték két szempontból számít, egyrészt a projekt önmagában is eladható, másrészt a cég értékében is megjelenik.

A másodfokú eljárásban kifejtette azt az álláspontot is, hogy az I. rendű alperesnek a támogatási döntés meghozatala és a jogszabály tartalma folytán szerződéskötési kötelezettsége volt, amelynek a MAG Zrt. útján tett eleget. A megküldött szerződéskötési ajánlatot a konzorciumi partnerekkel együtt aláírva visszaküldte változatlan formában, ilyen módon a támogatási szerződés létrejött, de később az időmúlás és a költségnövekedés folytán lehetetlenült. Utalt arra, hogy a MAG Zrt. által küldött e-mailben az szerepel, hogy a munka- és költségterv egyeztetése után küldi a végleges szerződést, de ilyen egyeztetésre valójában nem volt szükség, mert a végleges ajánlatot kapta meg a korábbi pályázataival kapcsolatban már megismert gyakorlatnak megfelelően. A megküldött ajánlat tehát már a pályázatban foglalthoz képest csökkentett támogatási összegnek megfelelő munka- és költségtervet foglalta magában és – miután a szerződést pdf formátumban kapta – azt módosítani sem tudta volna.

Kifejtette, hogy a szerződés létrejöttét a bíróságnak hivatalból is észlelni kell. Amennyiben nem jött létre, akkor a létrehozása kérhető, ennek felel meg az elsődleges kereseti kérelme. Ha a szerződést nem lehet létrehozni, vagy az létrejött, de lehetetlenült, akkor a másodlagos kereseti kérelemre kell áttérni, amelynek a lényege a kártérítés. Ennek megfelelően elsődlegesen változatlanul azt kérte, hogy a bíróság hozza létre a támogatási szerződést a IV. rendű alperessel, és az V-VI. rendű alperest ennek tírására kötelezze. Amennyiben a szerződés nem lenne létrehozható, az I-II-III. rendű alperesek egyetemleges marasztalás kérte kártérítés jogcímén. Csak az I. rendű alperes marasztalását kérte arra az esetre, ha a bíróság a támogatási szerződés létrejöttét és lehetetlenülését állapítaná meg, mert ekkor a többiekkel szemben előterjesztett kártérítési igénye okafogyottá válik. A kár

bekövetkeztének napja a szerződéskötésre nyitva álló 60 napos határidő elteltét követő nap, amennyiben a szerződés nem jött létre, és az első előlegrészt átutalását követő nap, amennyiben a szerződés létrejött.

Álláspontja szerint az I. rendű alperes kártérítési felelősségének két konjunktív feltétele: a szerződés létrejötte, illetőleg az, hogy törvényes képviselőjeként Molnár Károly tárca nélküli miniszter nem hozott megfelelő döntést az ügyben. Egyértelműen az ő érdeme ugyanis, hogy a szerződés nem teljesült, illetve lehetetlené vált, hiszen ő volt az első, aki a felperesi álláspont ismeretében hozhatott volna megalapozott döntést. A II. és a III. rendű alperessel szemben akkor lehet alapja a kártérítési igényének, ha a szerződés nem jött létre, és a szerződésen kívül okozott kárért felelnek, vagy létrejött a szerződés, de az I. rendű alperesnek nem felróható a lehetetlenülés. A biztatási kár bekövetkezésére már nem hivatkozott.

Külön fellebbezett a perköltség vonatkozásában. Kifogásolta, hogy a korábbi részítéletben meghatározott ügyvédi munkadíjhoz képest aránytalan az alperesek részére megítélt összeg. Hivatkozott arra, hogy nagyságrendekkel többet dolgozott, ami a peres iratokból megállapítható.

Az V. rendű alperes fellebbezési ellenkérelmet nem terjesztett elő.

Az I., II., III., IV. és VI. rendű alperesek fellebbezési ellenkérelme az elsőfokú ítélet helybenhagyására irányult, lényegében annak helyes indokai alapján. Mindannyian vitatták, hogy a felperes a másodfokú eljárásban jogosult lenne a támogatási szerződés létrejöttére hivatkozva igényt érvényesíteni. Állították, hogy a MAG Zrt. e-mailje nem jelentett szerződéskötési ajánlatot figyelemmel arra, hogy egyértelműen utalt a megküldött szerződéstervezet kitöltetlen pontjaira és a későbbi megállapodás szükségességére.

Az I. rendű alperes kiemelte, hogy a pályázati útmutató tartalma szerint sem köthető támogatási szerződés a nyertes pályázat ellenére addig, amíg a konzorcium a projekt végrehajtásához szükséges engedélyeket be nem szerezte, a MAG Zrt. közreműködőként pedig csak a már aláírt szerződés megküldésére volt jogosult. A Kutatási rendelet értelmében az etikai szakmai véleményt az ETT TUKEB adhatta volna meg, azonban a pályázatot nem támogatta, így az Áhvh. rendelkezéseire is figyelemmel a támogatási szerződés megkötésének nem volt jogszabályi alapja, az ajánlati kötöttsége megszűnt. Amennyiben a szerződés mégis létrejött, akkor az ebből eredő kárért jogutódjaként kizárólag a IV. rendű alperes felel. A kár összegszerűségét az elsőfokú eljárásban már vitatta és nem is vált egyértelművé, hogy a felperes mire alapítja a követelését. Kizárólag feltételezhető nyereségeket ismerttetett, a könyvvizsgálói értékelés is kizárólag a pályázathoz csatolt hasznosítási terven alapult, ami a tervezett nyereséget tartalmazza, nem a tényleges hasznot. Maga a felperes is bizonytalan volt a pályázat benyújtásakor a saját sikerét illetően. Ezt meghaladóan a konzorcium többi tagját indokolatlanul zárta ki az őket esetlegesen megillető arányos kártérítésből. A perköltség körében a 32/2003.(VIII.22.) IM rendelet 3. § alapján arra hivatkozott, hogy a pertárgy értékhez igazodóan megállapítható ügyvédi munkadíjnál az elsőfokú bíróság lényegesen alacsonyabb összeget határozott meg.

A II. rendű alperes ismételten kifejtette, hogy a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Miniszter

jogszerűen semmisítette meg a támogatási döntést, ezt a Legfőbb Ügyészség is megállapította állásfoglalásában. A döntés indokolása helyes volt, mert ha a bíráló bizottság az előzetesen megállapított eljárási szabályoknak megfelelően jár el, a pályázat nem kaphatott volna támogatást. A hivatkozott magatartása tehát nem jogellenes, kártérítési kötelezettsége nem állhat fenn. Tévesen állítja továbbá a felperes, hogy a kár összegét az alperesek nem vitatták. A felperes nem bizonyította, hogy a kutatás eredményes lett volna, és a terméket értékesíteni tudta volna. Ennek alátámasztására a csatolt dokumentumok nem voltak alkalmasak, különösen azért, mert már a pályázat során szakértői szinten kétségek merültek fel a termék vonatkozásában. A kár összegének körében előadottak egymásra épülő feltételezések sorozata. Vitatta a kamatfizetés kezdő dátumaként megjelölt 2008. november 25-ét is, figyelemmel arra, hogy a jogellenes magatartásként a felperes a döntés megsemmisítését jelölte meg, amelynek időpontja 2010. május 20-a volt. Vitatta azt is, hogy a felperes a teljes kártérítési összegre jogosult lehet, mivel konzorciumban pályázott.

A felperesnek a másodfokú eljárásban kifejtett érvelésével kapcsolatosan rámutatott még, hogy a MAG Zrt. nem volt jogosult szerződéskötésre, az Áht. 98. §-a alapján pedig költségvetési szerv kötelezettségvállalása csak írásban, a kötelezettségvállalást jelentő okmány ellenjegyzése után lehetséges. Mivel a támogatási szerződés aláírása, ellenjegyzése nem történt meg, a szerződéskötés jogszabályi feltételei hiányoznak. A támogatási jogviszonyt pedig nem a döntés, hanem a felek által megkötött támogatási szerződés hozza létre. Kifejtette, hogy legfeljebb államigazgatási jogkörben okozott kártérítés címén felelhetne, a felperes azonban nem jelölte meg, hogy mely kirívóan súlyos jogértelmezési és jogalkalmazási tévedésre alapozza az igényét. A nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter egy már nem létező, az I. rendű alperes által korábban visszavont, illetőleg az elnök szerint érvényét veszített támogatási döntés megsemmisítésével nem okozhatott kárt. Rámutatott arra is, hogy a miniszter a hatóság képviseletében a Ptk. 36. §-a értelmében nem tehetett nyilatkozatot, tehát nem is állhatott el a szerződéstől.

A IV. rendű alperes álláspontja szerint az elsőfokú bíróság nem az alperesek által előterjesztett érdemi ellenkérelmek indokai alapján utasította el a keresetet, ugyanakkor azok is teljes mértékben megállják a helyüket. A támogatási szerződést nem lehetett létrehozni, az ún. szerződéskötési kötelezettségre vonatkozó hivatkozás téves jogértelmezésen alapul. Az emberekre vonatkozó, embereken végrehajtandó ún. klinikai kísérletekhez megfelelő hatósági engedélyek lettek volna szükségesek, amelyeket a felperes nem szerzett be. A pályázati bíráló bizottság működése nem volt megfelelő, a döntést a miniszter jogszerűen vonta vissza. A szerződés azért sem lett volna létrehozható, mert a konzorciumban résztvevő VI. rendű alperes azt nem kívánta. Rámutatott arra is, hogy vele szemben a másodlagos kereset vonatkozásában a felperes az első tárgyaláson az érdemi ellenkérelem előterjesztését követően állt el, ezért ebben a körben is jogosult perköltségre.

A VI. rendű alperes az elsőfokú eljárásban kifejtett álláspontját fenntartva előadta, hogy a támogatási szerződés megkötésére csak a kedvezményezettre vonatkozó támogató döntés esetén kerülhet sor. Az NKTH elnökének a döntését Varga István miniszter megsemmisítette, így újabb támogatási döntés hiányában a IV. rendű alperesnek nincs jogszabályon alapuló szerződéskötési kötelezettsége. A miniszteri döntés formai jogszerűségét a felperes maga sem vitatta, a döntés tartalmának jogellenességét kifogásolta. Ez a kérdés azonban nem a szerződés létrehozása körében értékelendő, annak megítélése

legfeljebb a felperes másodlagos, kártérítés iránti kérelme körében lehetséges. A bíróságnak nincs lehetősége, hatásköre, hogy a miniszter irányítási jogkörében meghozott támogatási döntést megsemmisítő határozatát megsemmisítse, még annak esetleges jogszabályba ütközése esetén sem. Így amennyiben a felperesnek az ajánlati kötöttség fennállása tárgyában kifejtett álláspontja helyes lenne, támogatási döntés hiányában a szerződés akkor sem hozható létre, a keresetnek tehát nincs jogalapja. A perköltség körében arra hivatkozott, hogy a megállapított összeg az irányadó jogszabályban foglaltaknak megfelel.

Az elsőfokú ítéletnek jogerőre emelkedett rendelkezése nem volt, ezért azt az ítéltábla teljes terjedelmében vizsgálta felül.

A fellebbezés nem alapos.

Az elsőfokú bíróság a tényállást lényegében helyesen állapította meg, érdemi döntésével a másodfokú bíróság egyetért, de túlnyomórészt eltérő indokok alapján.

Az ítéltábla a fellebbezési ellenkérelmekben foglaltakra tekintettel elsődlegesen rögzíti, hogy a felperes a másodfokú eljárásban a keresetét nem változtatta meg, mert az a IV-VI. rendű alperesekkel szemben továbbra is a szerződés létrehozására, az I-III. rendű alperesekkel szemben pedig kártérítésre irányult. A másodlagos kereset tekintetében sem változott tehát az érvényesített jog és a kért marasztalás összege, de a követelés alapjául szolgáló tények köre sem. Az elsőfokú eljárásban is előadott tényekre alapított jogi érvelését egészítette csak ki a felperes, amikor a kártérítési igény tekintetében a szerződés létrejöttével kapcsolatos álláspontját is kifejtette, ennek pedig nem volt eljárásjogi akadálya.

Helyesen rögzítette az elsőfokú bíróság az ítéletében, hogy az Alap felett a különböző időszakokban melyik miniszter gyakorolhatta a rendelkezési jogot. Helyesen állapította meg az I. rendű alperes vonatkozásában a névváltozás, majd a IV. rendű alperes jogutódlásának a tényét. A felperes elsődleges kereseti kérelmét, amely a támogatási szerződésnek a IV. rendű alperessel szemben való létrehozására irányult, azért nem tartotta megalapozottnak, mert az Áhvhr. és az Alap rendelet szabályaiból azt a következtetést vonta le, hogy a perbeli projekt szerinti kutatási tevékenységhez szükséges ún. kutatási engedélyt a felperes felróható okból nem szerezte be, így az I. rendű alperes ajánlati kötöttsége 2009. február 12-én megszűnt. Az ítéltábla ezt az álláspontot az alábbiak miatt nem osztja.

Az elsőfokú bíróság helyesen indult ki abból, hogy a per tárgyát képező jogvitát elsődlegesen az Áhvhr.-nek a támogatási szerződésekkel kapcsolatosan a pályázatok tartalmi követelményeit (83-84. §), a pályázatok elbírálásának rendjét (85-86. §) és a megkötött támogatási szerződések kötelező tartalmi elemeit (87-89. §) meghatározó általános szabályai és az Alap rendeletnek a perbeli pályázat elbírálására, a támogatási döntésre és a szerződés megkötésére vonatkozó speciális szabályai alapján kell megítélni.

A perben nem volt vitás, hogy az I. rendű alperes a felperesi pályázat támogatásáról döntött. Az Áhvhr. 85. §-ának (9) bekezdése alapján a támogatásról szóló döntés e rendelet alkalmazásában kötelezettségvállalásnak minősül. A II. rendű alperesnek a

kötelezettségvállalás hiányaival kapcsolatos kifogásai nem voltak megalapozottak, ugyanis éppen a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium által lefolytatott ellenőrzés eredményeként 2010. május 14. napján kelt jelentésből állapítható meg, hogy a támogatásról szóló döntést 2008. november 10. napján az Alap rendelet 15. §-ának (1) bekezdése alapján a NKTH elnöke hozta meg. Ennek megfelelően a döntésen kötelezettségvállalóként Dr. Csopaki Gyula, pénzügyi ellenjegyzőként Galbáts Katalin gazdasági főosztályvezető szerepel.

Az Áhvhr. 85. §-ának (10) bekezdése szerint a döntésről a pályázókat a döntéstől számított 15 munkanapon belül írásban kell értesíteni, a nyertes támogatást igénylők és pályázók számára egyidejűleg a szerződés megkötésére megfelelő határidőt kell megállapítani, amely határidőig a támogatási döntésre az ajánlati kötöttség szabályait kell alkalmazni. Hasonlóképpen rendelkezik az Alap rendelet 17. §-ának (2) bekezdése, amely szintén kimondja, hogy a támogatási szerződés megkötésére a kedvezményezett számára az értesítés kézhezvételétől számított legfeljebb 60 napos határidőt kell megállapítani, amely határidőig a döntésre az ajánlati kötöttség szabályait kell alkalmazni. A fentiekből megállapítható, hogy önmagában a támogatásról szóló döntés ajánlati kötöttséget eredményez. Ez a Ptk. 211. §-ának (1) bekezdése értelmében azt jelenti, hogy az I. rendű alperes döntése egy megállapodást kezdeményező nyilatkozatnak minősül, ha azt a másik fél az adott határidőn belül elfogadja, a szerződés a törvény rendelkezése folytán létrejön. Az ajánlat megtételével tehát függő helyzet alakul ki, mely az ajánlati kötöttség leteltével ér véget.

Az Áhvhr. és az Alap rendelet a fentiek szerint egybehangzóan és egyértelműen rendezi a támogatói döntés joghatását. A Ptk. felperes által hivatkozott 198. §-ának (2) és (3) bekezdése ezért nem alkalmazható, hiszen a jelen esetben nem jogszabály teszi kötelezővé a szerződéskötést, hanem az a támogató döntésétől, majd a pályázó nyilatkozatától függ, és a kötelezettség nem is jogszabályból vagy hatósági rendelkezésből keletkezik szerződéskötés nélkül, mert mind az Áhvhr. 87. §-ának (1) bekezdése, mind az Alap rendelet 17. §-ának (1) bekezdése utal arra, hogy a döntéshozó a meghatározott feltételekkel támogatási szerződést köt.

A fentiekből az is következik, hogy az ajánlati kötöttség beállta, a függő helyzet kialakulása szempontjából nem annak volt jelentősége, hogy a MAG Zrt. mint közreműködő az aláírt szerződést vagy annak még kiegészítésre szoruló tervezetét küldte-e meg a felperesnek és ő azon esetlegesen módosíthatott-e. Az értesítés megküldésének csak az ajánlati kötöttség időtartama szempontjából van relevanciája, hiszen az Áhvhr. 85. §-ának (10) bekezdése értelmében az értesítéssel egyidejűleg kell a szerződés megkötésére megfelelő határidőt megállapítani, amely határidőig az ajánlati kötöttség szabályait kell alkalmazni, míg az Alap rendelet 17. §-ának (2) bekezdése alapján az értesítés kézhezvételétől számított legfeljebb 60 napos határidőig áll fenn az ajánlati kötöttség. Mindezekre tekintettel csak megjegyzi az ítéltábla, hogy az Alap rendelet 1. § (8) bekezdésének a) pontja alapján a MAG Zrt. az Alap pályázatainak kezelésében közreműködő szervezetként eljárhatott és az (5) bekezdés b) pontja alapján a szerződések előkészítésére, kiküldésére vonatkozó feladatot átvehette. Ugyanezt tartalmazza az I. rendű alperes által a másodfokú eljárásban csatolt, a MAG Zrt.-vel kötött megállapodás is és mivel az ajánlati kötöttség a támogatási döntéssel létrejött, nem volt jelentősége annak sem,

hogy az értesítéshez a MAG Zrt. mellékelni tudta-e az I. rendű alperes képviselője által aláírt szerződést. Ugyancsak megjegyzi az ítéltábla, hogy a Ptk. 211. §-ának (1) bekezdése értelmében az ajánlatnak legalább a törvény alapján lényegesnek tekintett szerződéses elemeket kell tartalmaznia. Az Áhvhr. 87. §-ának (1) bekezdése szerint a döntéshozó a támogatási döntésben szereplő feltételekkel köt támogatási szerződést, amiből arra lehet következtetni, hogy önmagában a döntés tartalmazza a lényegesnek minősülő elemeket. Az Alaprendelet 17. §-ának (1) bekezdése ezt meghaladóan részletezi, hogy a döntés alapján a megvalósítandó feladatot, a teljesítés módját, a támogatás kifizetésének ütemezését, a támogatási szerződés lezárásának követelményeit, az ellenőrzési jogosultság elfogadását, a pályázók által vállalt lényeges kötelezettségeket, továbbá e kötelezettségek nem teljesítése esetén alkalmazandó jogkövetkezményeket kell tartalmaznia a szerződésnek. A MAG Zrt. által a felperes részére megküldött értesítés csak arra utal, hogy a költség- és munkaterv vonatkozásában kell még megállapodniuk, ez viszont a fentiek értelmében a szerződés lényeges feltételének nem minősül. A fentiekből következően a MAG Zrt. által megküldött szerződés valamennyi lényeges feltételt tartalmazta. Utal az ítéltábla arra is, hogy az I. rendű alperes kifejezett kérdés ellenére sem tudott megjelölni olyan feltételt, amely hiányzott a megküldött szerződésből.

A perben nem volt vitás, hogy a felperes, illetőleg a konzorcium tagjai a megküldött szerződést aláírták, és azt a közreműködő részére átadták. Ilyen módon az I. rendű alperes ajánlatát elfogadták és a Ptk. 213. §-ának (1) bekezdése értelmében a szerződés az elfogadó nyilatkozat ajánlattévőhöz történő megérkezésének időpontjában létrejött. Ezáltal a felperesnek a IV-VI. rendű alperesekkel szemben a szerződés létrehozására irányuló kereseti kérelme megalapozatlan.

A fentiekre tekintettel csak a másodlagos kereset körében kellett vizsgálni azt a kérdést, hogy a felperesi pályázat tárgyát képező kutatási tevékenységhez, illetve annak egyes szakaszaihoz szükség van-e hatósági engedélyre. Az ítéltábla álláspontja szerint a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján erre nézve kétséget kizáró bizonyossággal nem lehet állást foglalni. Figyelemmel az Eütv., valamint a Klinikai és a Kutatási rendelet szabályaira, különleges szakértelem szükséges ugyanis annak megállapításához, hogy mi képezi a pályázatban részletezett kutatásnak, illetve a kutatás egyes szakaszainak a tárgyát. Ezután lehet csak egyértelműen meghatározni, hogy a pályázó tervezett tevékenysége engedélyhez kötött-e.

Az Áhvhr. 81. §-ának (3) bekezdése alapján a szükséges jogerős hatósági engedély hiányában támogatási szerződés nem köthető, állami pénzeszközökből támogatás nem folyósítható, kivéve ha jogszabály eltérően rendelkezik. Az I. rendű alperesnek a pályázatot támogató döntése ilyen engedély szükségességére nem utalt, az ajánlati kötöttséget tehát nem tette ettől függővé. Az ajánlat elfogadásával pedig a szerződés a fentiekben kifejtettek értelmében létrejött. Amennyiben a pályázó tevékenységéhez a hatósági engedély szükséges, akkor a megkötött szerződés a Áhvhr. 81. §-ának (3) bekezdésébe, vagyis jogszabályba ütközik, ezért a Ptk. 200. §-ának (2) bekezdés értelmében semmis. Az ítéltábla álláspontja szerint azonban a másodlagos keresetről is érdemben lehet dönteni anélkül, hogy a bíróság állást foglalna a kutatás tárgyát, a hatósági engedély szükségességét illetően, ugyanis a kereset sem a szerződés érvényessége, sem az érvénytelensége esetén nem lehet alapos.

Az I. rendű alperes helyesen hivatkozott arra, hogy a Nemzeti Innovációs Hivatalról szóló 303/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet 12. §-ának (2) bekezdése értelmében az Alap terhére e rendelet hatálybalépését megelőzően kötött támogatási szerződések tekintetében az NKTH jogutódja a fejlesztéspolitikáért felelős miniszter által az Alap működtetésére kijelölt szerv, vagyis a jelen per IV. rendű alperese. A per tárgyát képező támogatási szerződés a korábban kifejtettek szerint létrejött, azt az I. rendű alperes és a konzorcium tagjai megkötötték, így érvényessége esetén a szerződésből eredő igények – ide értve a kártérítési igényt is - a IV. rendű alperessel szemben érvényesíthetők. Az I. rendű alperessel mint szerződést kötő féllel szemben előterjesztett követelés tehát nem megalapozott. Az ítéltábla ezért csak megjegyzi, hogy a támogatási szerződés érvényessége esetén a pályázó felperes az I. rendű alperessel szemben a támogatásról szóló döntésben megjelölt összegre vált jogosulttá. Az I. rendű alperes a 2009. február 13. napján kelt nyilatkozata - amelyben a szükséges hatósági engedély hiánya miatt arra hivatkozott, hogy a támogatási döntés érvényét veszítette - a támogatási szerződés teljesítésének megtagadásaként értelmezhető. Ez ugyanis a szolgáltatás esedékessé válása előtt is megállapítható, ha a kötelezett egyértelműen úgy foglal állást, hogy a jövőben nem kíván teljesíteni. A Ptk. 313. §-a értelmében a jogosult ebben az esetben a késelem és a lehetetlenülés következményei között választhat. Amennyiben a lehetetlenülés következményeit választja, a kötelezettnek felróható lehetetlenülés szabálya {Ptk. 312. § (2) bekezdés} szerint teljes kártérítésre tarthat igényt. Az esetleges kár megtérítéséért azonban – a szükséges feltételek fennállása esetén - csak a támogatási szerződés tekintetében jogszabály alapján jogutód IV. rendű alperes felelhet.

Amennyiben a pályázat tárgyát képező kutatáshoz jogerős hatósági engedélyre volt szükség, a megkötött támogatási szerződés érvénytelen. A IV. rendű alperes a fenti jogszabály alapján csak a megkötött szerződések tekintetében jogutód, ez a rendelkezés pedig nyilvánvalóan olyan megállapodásokra vonatkozhat, amelyek nem érvénytelenek, vagyis joghatás kiváltására alkalmasak, figyelemmel arra, hogy érvénytelen szerződés esetében a teljesítés megtagadása és lehetetlenné válása is fogalmilag kizárt. A szerződés érvénytelensége esetén tehát felmerülhet az I. rendű alperes felelősségének érdemi vizsgálata. Oszlja az ítéltábla a Kúria eseti döntésében (BH2011.139) kifejtett azon álláspontot, mely szerint érvénytelen szerződés esetén a szerződés megkötésével okozott károk megtérítése iránti igény érvényesíthető, az érvénytelen szerződés teljesítésének elmaradásából eredő kár megtérítése jogszerűen nem kérhető. A felperes kárként a másodfokú eljárásban kifejezetten a vagyonában bekövetkezett értékcsökkenést jelölte meg, amely előadása szerint azáltal keletkezett, hogy a támogatási döntésben foglaltakat nem teljesítette. Kártérítési igénye tehát a szerződés teljesítésének elmaradásából ered, ezért az I. rendű alperessel szemben az előzőek értelmében ebben az esetben is megalapozatlan.

A fentiek szerint tehát függetlenül attól, hogy a megkötött támogatási szerződés érvényes vagy érvénytelen, a felperesnek az I. rendű alperessel szemben előterjesztett keresete nem lehet alapos. Az I. rendű alperes vonatkozásában a szerződés megkötésével, illetőleg a 2009. február 13-ai nyilatkozatával kapcsolatos, és a fentiekben értékelt eljárás túl jogellenes magatartásként jelölte meg a felperes azt is, hogy az ESKI-vel kötött szerződése jogellenes volt, erre nézve azonban az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy a

megállapodás nincs okozati összefüggésben a megjelölt kárral.

A másodfokú eljárásban már a felperes is azt az álláspontot képviselte, hogy amennyiben a szerződés létrejött, a II. és a III. rendű alperesekkel szembeni kártérítési igénye oka fogyottá vált, ezért ebben a körben az ítéltábla csak arra mutat rá, hogy az esetlegesen bekövetkezett kárral nyilvánvalóan nem állhat okozati összefüggésben a II. és a III. rendű alpereseknek a későbbi magatartása.

A felperes a fellebbezésében támadta az I-IV. rendű, valamint a VI. rendű alperes részére személyenként megítélt 7.000.000 forintos perköltséget is, amelynek összegével kapcsolatosan az elsőfokú bíróság a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendeletre utalt. A helyesen megjelölt fenti jogszabály 3. §-ának (2) bekezdése értelmében a képviselői munkadíj az I-III. rendű alperesekkel szemben a 4.800.000.000 forintos pertárgyértékre tekintettel 47.770.000 forint lett volna. Ezt az elsőfokú bíróság az IM rendelet 3. §-ának (6) bekezdése alapján igen jelentősen, mintegy 15 %-ra mérsékelte. A felperes pedig nem jelölt meg olyan körülményt, amely további, még ennél is nagyobb mérséklésre adna lehetőséget. A IV-VI. rendű alperesekkel szemben a kereset a szerződés létrehozására irányult, így az ő vonatkozásukban a per tárgyának értéke a szerződésben meghatározott szolgáltatás, vagyis a támogatási döntésben megjelölt 7.990.645 forint volt, az IM rendelet alapján számított ügyvédi munkadíj ezért 7.766.450 forint. Ezt az elsőfokú bíróság szintén mérsékelte és az ügy bonyolultságára, az eljárás hosszára, az előkészítő iratok számára és mennyiségére, valamint a keresetmódosításokra tekintettel az ítéltábla ezen összeg további mérséklésére sem látott alapot.

Mindezekre tekintettel az elsőfokú bíróság ítéletét eltérő indokolással a Pp. 253. §-ának (2) bekezdése alapján helybenhagyta.

A Pp. 78. §-ának (1) bekezdése alapján kötelezte a felperest a másodfokú eljárásban érdemben védekező I-IV. rendű és VI. rendű alperesek részére a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. §-ának (2) és (5) bekezdése alapján megállapított képviselői munkadíjból álló másodfokú perköltség megfizetésére. Figyelemmel volt ebben a körben arra, hogy az alperesek az elsőfokú bíróság által megállapított munkadíj összegét nem vitatták.

Budapest, 2013. február 13.

Dr. Pestovics Ilona s.k.
a tanács elnöke

Dr. Sándor Ottó s.k.
előadó bíró

Levek Istvánné dr. s.k.
bíró

A kiadmány hitelül:
tiszttviselő

